

LIMBURG: DUURZAAM, SOCIAAL EN RECHTVAARDIG

VERKIEZINGSPROGRAMMA 2019-2023 | LIMBURG

GROENLINKS

Colofon

De basis voor dit verkiezingsprogramma is gelegd door de programmacommissie bestaande uit Pepijn Baneke (voorzitter), Inez Arts, Roel Baas, Tim van Dijk, Thea Jetten, Kathleen Mertens, Andy Rossel, Karlijn Sol en Odin Westen. Opmaak Anouk Dolmans. De programmacommissie dankt de betrokken leden voor hun waardevolle inbreng.

Contact

E-mail: bestuur@groenlinkslimburg.nl
Website: limburg.groenlinks.nl

Beste lezer,

Voor je ligt het verkiezingsprogramma van GroenLinks Limburg voor de Provinciale Statenverkiezingen van 20 maart 2019. Aan dit programma hebben heel veel mensen uit de gehele provincie meegewerkt: ter voorbereiding heeft GroenLinks meerdere bijeenkomsten gehouden, kriskras door Limburg, over verschillende onderwerpen.

Die bijeenkomsten waren bedoeld om te horen van de mensen uit onze provincie wat zij nou belangrijk vinden als we het hebben over zaken als duurzaamheid, mobiliteit, sociaal domein, werken en circulaire economie. Tijdens de bijeenkomsten is er geanimeerd meegesproken en meegedacht over de onderwerpen en er zijn waardevolle ideeën aangedragen.

Deze ideeën, gecombineerd met de input van de Top 10 van de kieslijst, de correspondentie die we mochten ontvangen en de kennis en kunde van de huidige Statenfractie hebben geresulteerd in dit programma. Wij zijn trots op het resultaat, we vertrouwen erop dat het een goed inzicht geeft in waar wij als GroenLinks voor staan en waarom het belangrijk is om op GroenLinks te stemmen.

2 Wij wensen iedereen veel leesplezier.

Namens de samenstellers,

Pepijn Baneke,
Lijsttrekker **GroenLinks** Limburg

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING	5
NATUUR EN MILIEU	6
Biodiversiteit en landschap	6
Land- en tuinbouw, veeteelt en dierenwelzijn	8
Water	11
Schone lucht.....	12
WELZIJN	13
Publiek domein en publieke diensten	13
Sociale agenda 2025	14
Positieve gezondheid.....	14
Inclusieve samenleving	15
Wonen	17
Sportief en cultureel Limburg (sport- en cultuureducatie).....	18
Kunst en cultuur.....	19
Erfgoed en archeologie.....	20
Media.....	21
Bibliotheek als sociale ontmoetingsplek.....	21

WELVAART	22
Ons economisch kapitaal	22
Circulaire economie	23
Economie en arbeidsparticipatie.....	25
Brightlands Campussen en innovatieve bedrijvigheid.....	26
Regionale ontwikkeling.....	28
DUURZAAMHEID	29
Energietransitie	31
Mobiliteit	34
Vliegverkeer boven Limburg en de luchthaven Maastricht Aachen Airport (MAA)	36
ACTIEPUNTEN NATUUR EN MILIEU	37
ACTIEPUNTEN WELZIJN	38
ACTIEPUNTEN WELVAART	40
ACTIEPUNTEN DUURZAAMHEID	41
WAT VINDT GROENLINKS VAN	42

INLEIDING

GroenLinks staat voor een duurzaam, sociaal en rechtvaardig Limburg. Een Limburg waar mens, dier en het milieu telt. Een Limburg waar iedereen mee kan doen, iedereen zichzelf kan zijn en iedereen een gelijk recht op vrijheid heeft. Kortom: een Limburg waar de kwaliteit van leven centraal staat.

De kwaliteit van leven is voor GroenLinks veel meer dan alleen materiële welvaart. Daarom wil GroenLinks dat de provincie naast haar wettelijke taken ook een duidelijke en sterke stem in het publiek domein heeft. Als het om de kwaliteit van leven gaat, gaat het uiteindelijk om het evenwicht tussen natuur & milieu (ons landschap en haar dieren), welzijn (onze gezondheid & onze sociale omgeving) en welvaart (ons economisch kapitaal).

Het resultaat van dit evenwicht tussen natuur, welzijn en welvaart is voor GroenLinks niets minder dan een duurzame en toekomstbestendige samenleving. Dat verklaart ook meteen de opbouw van dit verkiezingsprogramma: het alomvattende begrip duurzaamheid wordt gevoed door de hoofdstukken Natuur en Milieu, Welzijn en Welvaart.

De komende tijd vraagt om verandering, om de juiste stappen te zetten naar die duurzame toekomst. De komende tijd vraagt om gezamenlijke actie en de tijd vraagt om GroenLinks, voor een duurzame en toekomstbestendige samenleving voor het Limburg en de Limburgers van nu en van de toekomst.

Doe mee, want samen zorgen we dat Limburg verandert!

NATUUR EN MILIEU

De natuur is alles voor ons: de aarde voedt ons, de lucht ademen we in en het water drinken we. Het behoud van de natuur en de biodiversiteit is belangrijk om goed te kunnen wonen, recreëren, werken en leven in Limburg. Leven tussen het groen is niet alleen mooi, het groen zorgt ervoor dat je je beter voelt, beter concentreert, ontspant en zorgt tevens voor een betere fysieke gezondheid. Maar: onze provincie kan nog zoveel mooier, schoner en groener!

Biodiversiteit en landschap

Het behoud van de biodiversiteit draagt bij aan de strijd tegen klimaatverandering en de gevolgen ervan. Want bossen en andere natuur zorgen niet alleen voor de opname van CO₂, maar ze kunnen ook verkoeling brengen tijdens hete zomers. Biodiversiteit vertegenwoordigt daarnaast door de maatschappelijke baten op het gebied van gezondheid, welbevinden en veiligheid een enorme economisch waarde, ook in Limburg.

In Limburg zal ongeveer 20% van onze oppervlakte “goudgroene natuur” zijn wanneer de opgave in het kader van het Natuur Netwerk Nederland (NNN) gerealiseerd is. De goudgroene natuur bestaat uit grote stukken natuur waartussen de fauna zich voldoende en veilig kan bewegen zonder tussenkomst van de mens. Voor het behoud en beheer ervan is het belangrijk dat de natuurgebieden met elkaar verbonden zijn. GroenLinks wil daar meer werk van maken en ziet voor de Provincie een rol weggelegd als gebiedsregisseur die inzet op een snelle realisatie van een robuust natuurnetwerk van goede kwaliteit. Het is nodig om hier de komende periode stevig aan te trekken, beleid voor op te stellen, de huidige middelen te continueren en ruimhartig extra middelen voor vrij te maken zodat de opgelegde taak ook uitgevoerd kan worden, met een continuïteit voor de korte en middellange termijn. GroenLinks zet zich ervoor in om de komende vier jaar in Limburg zeker 10.000 nieuwe bomen aan te planten overal waar dat redelijkerwijze kan. Kap van bomen, ook langs provinciale wegen, wordt zoveel mogelijk voorkomen.

In Limburg genieten we allemaal, Limburgers en toeristen, van de natuur en het landschap. Wandel- en fietsroutes dragen bij aan de beleving van die natuur. GroenLinks vindt het belangrijk om de beleving van de natuur te blijven behouden en ziet voor de Provincie dan ook een rol in het onderhoud van de daarvoor bestemde infrastructuur. Hetzelfde geldt voor het stimuleren van recreatiegebieden: wanneer we de beschermde natuurgebieden willen ontlasten van (te) veel bezoek moeten er aantrekkelijke alternatieven zijn voor inwoners en bezoekers van onze provincie om te recreëren.

Door het opschalen van agrarische bedrijven en de afname van het aantal komt er in het buitengebied meer bebouwing leeg te staan. Dit soort bebouwing (groot, vaak afgelegen en anoniem) trekt activiteiten op het gebied van druggerelateerde criminaliteit aan. Naast de ondermijning van de samenleving die dat met zich mee kan brengen levert het ook drugsafval op.

Het dumpen van drugsafval in de natuur is een steeds groter wordend probleem. Het is schadelijk voor mens, dier en flora. De Provincie moet volgens GroenLinks een rol spelen als lobbyist bij het Rijk om de problematiek rond drugsproductie en drugsafval een grotere prioriteit te geven bij de opsporingsdiensten. Daarnaast kan de Provincie zelf maatregelen nemen om samenwerking tussen handhavers in de buitengebieden te verbeteren.

De veranderingen die zich voordoen op het gebied van het klimaat maken het noodzakelijk dat er in Limburg aanpassingen worden gedaan in de openbare ruimte om voorbereid te zijn op heftige neerslag en lange(re) droge periodes. GroenLinks wil dat de Provincie inventariseert hoe ze haar eigendommen klimaatadaptief kan maken en wellicht tegelijkertijd andere grondeigenaren (particulieren, gemeentes, waterschap) in samenwerking kan helpen met deze taak. Zeker na de recente heftige overstromingen zijn waterschap, gemeenten en inwoners zich er in toenemende mate van bewust dat in de bebouwde omgeving veel zaken aangepakt kunnen en moeten worden: veel minder verstening in de openbare en privéruimten (tuinen), stimuleren groene daken en de noodzaak om bestaande huizen voor de afvoer van het hemelwater los te koppelen van het openbare riool. De provincie zou wat GroenLinks betreft de bestaande succesvolle regeling duurzaam, waar dit in de kleine lettertjes ook onder valt, op dit onderdeel veel prominenter bekendheid moeten geven. Burgers kunnen immers voor investeringen om het hemelwater van het riool af te koppelen of een groen dak aan te leggen een aantrekkelijke duurzaamheidslening ontvangen.

Klimaatadaptatie en regionale energieopwekking dient niet te botsen met de natuur en de bescherming van die natuur. In samenwerking met de natuurbeheerdersorganisaties en ander belanghebbenden dienen er goede oplossingen gezocht en gevonden te worden voor de opgaven die te wachten staan.

Actiepunten Biodiversiteit en landschap

- De Provincie formuleert een actief natuurbeleid gekoppeld aan het NNN en trekt er budget voor uit.
- Inzet om 10.000 bomen te planten de komende vier jaar.
- Er wordt opgetreden tegen drugsafval-dumpingen en meer aandacht op rijksniveau gevraagd, voor druggerelateerde criminaliteit.
- De Provincie wil een gelijkwaardige partner voor gemeenten zijn op het gebied van klimaatadaptatie.

Land- en tuinbouw, veeteelt en dierenwelzijn

GroenLinks wil werk maken van duurzame land- en tuinbouw. Dat betekent enerzijds dat de Provincie alle maatregelen dient te nemen die nodig zijn om landbouwbedrijven te laten toewerken naar een kringlooplandbouw, maar anderzijds betekent het ook dat we in Limburg echt werk moeten maken van verkleining van de veestapel. GroenLinks wil de instelling van een revolverend ondersteuningsfonds, een duurzame manier van financiering waarbij het uitgeleende geld weer terug zodat het opnieuw beschikbaar komt voor nieuwe leningen. Zodat boeren met goedkope leningen over kunnen stappen op duurzame landbouw. Onderzoek moet uitwijzen hoe groot dit fonds moet zijn. Bij dit onderzoek worden andere partijen waaronder vertegenwoordigers van de boeren betrokken.

De huidige manier van veeteelt zorgt voor enorme stallen, die niet voldoende worden ingepast in het landschap. GroenLinks is tegen de komst van nieuwe megastallen. GroenLinks wil dat de Provincie in haar activiteiten aandacht schenkt aan de bescherming van dieren en zich inzet om het dierenwelzijn actief te bevorderen door middel van onder andere voorlichting, regelgeving, handhaving en steun aan dierenwelzijnsorganisaties. GroenLinks is tegen het houden van dieren met een minimale leefruimte, zo goedkoop mogelijk voedsel en een onverschillige behandeling, leidend tot een voortijdige slacht. Wij willen dat dieren de ruimte krijgen en met respect worden behandeld.

Wat GroenLinks betreft spelen boeren een belangrijke rol in het beheer van het Limburgse cultuurlandschap. 60% van het Limburgse grondgebied wordt namelijk ook door land- en tuinbouwers gebruikt. Door de jaren heen zijn door het intensieve gebruik van de landbouwgronden steeds meer soorten vogels en insecten verdwenen en daarom wil GroenLinks een insecten-opbouwplan. Per regio wordt bekeken, samen met belanghebbenden, hoe we de insectenstand kunnen verhogen.

Kleine landschapselementen die het Limburgse landschap typeren en zo mooi maken verdwijnen. Ook dit is een gevolg van de schaalvergroting en wens tot verregaande mechanisatie van de landbouw: hiervoor is het het makkelijkst als er grote aaneengesloten akkers zijn met monotone gewassen. Wij vinden dit een ongewenste ontwikkeling.

GroenLinks wil dan ook meer steun geven aan boeren die hun bedrijfsvoering verduurzamen, die investeren in dierenwelzijn en natuurinclusief landbouw bedrijven. Ook het verbreden van de bedrijfsvoering met bijvoorbeeld erfwinkels en zorgtaken willen we stimuleren. Verder dienen agrariërs een sterkere onderhandelingspositie tegenover industrie en supermarkten te krijgen voor een eerlijke prijs voor hun producten. Coöperatievorming en samenwerking tussen (kleinschalige) agrarische bedrijven moet hiervoor door de Provincie worden gestimuleerd. Tegelijkertijd moet er aandacht zijn om de voedselverspilling terug te dringen.

GroenLinks wil de regionale productie- en consumptieketens in Limburg uitbreiden en versterken. Dit is in het belang van de levensvatbaarheid van kleinschalige initiatieven. Het creëren van regionale distributielijnen en afzetmarkten bevordert de lokale economie, de relaties tussen producent en consument en stad en achterland. GroenLinks wil per jaar drie van deze lokaal/regionale initiatieven ondersteunen in de opstartfase.

Verder pleit GroenLinks voor een sterke beperking van ammoniak- en methaanemissies en het terugwinnen van energie, stikstof en fosfaten uit mest en landbouwafval. Deze stoffen slaan namelijk neer in onze natuurgebieden waardoor deze zienderogen in kwaliteit achteruitgaan. Dit is een probleem dat niet alleen in Limburg moet worden aangepakt, maar samen met de ons omringende landen en provincies : ook van veehouderijen buiten Limburg zijn de effecten in onze provincie merkbaar. GroenLinks pleit voor een gezamenlijke lobby richting het Rijk om deze normen te verzwaren

Regionale gesloten landbouwinglopen, met gebruik van regionaal geproduceerd veevoer en zonder gebruik van kunstmest zijn het streven. Dat betekent dat de schaal van de landbouw de geboden mogelijkheden van een locatie volgt en de veeteelt gebruik maakt van de aanwezige voedselbronnen en geen veevoer uit andere landen importeert. GroenLinks wil dat de Provincie inzet op de omvorming van de landbouwsector naar natuurinclusieve kringlooplandbouw, waarbij de landbouw en de natuur elkaar versterken en elkaars bronnen gebruiken.

De tuinbouwsector is voor Limburg belangrijk. GroenLinks wil de ingeslagen weg met ondersteuning op het gebied van innovatie en verduurzaming voortzetten, zodat er op efficiënte en energiebewuste manier gezond voedsel kan worden geproduceerd.

De glastuinbouw vertoont nog te veel oude kassen. Ongebreidelde groei van deze kassen vindt GroenLinks ongewenst. GroenLinks wil dat de Provincie gaat onderzoeken hoe de sanering van oude tuinbouwbedrijven mogelijk gemaakt kan worden.

Actiepunten Land- en tuinbouw, veeteelt en dierenwelzijn

- De Provincie zet in op en stimuleert circulaire, natuurinclusieve landbouw en veeteelt waardoor onder andere de veestapel in Limburg fors wordt verkleind en milieuvriendelijke maatregelen worden ingetrokken.
- De emissies van veeteelt en industrie worden actief beperkt, o.a. door strengere controle.
- Ondersteuning van de omvorming van de glastuinbouw.

Water

De provincie Limburg heeft op vele terreinen te maken met water. Het meest in het oog springt de rivier de Maas, bron van drinkwater, transport en watersport. Maar ook bij tijd en wijle bedreigend voor de inwoners, wanneer het hoogwater zich niet laat beteugelen. GroenLinks vindt dat de Provincie als beleidsmaker sterk moet inzetten op schoon water. Helaas zijn ons oppervlakte- en grondwater nog steeds vervuild. Ons drinkwater en oppervlaktewater wordt bedreigd door talrijke 'nieuwe' probleemstoffen waaronder medicijnresten en hormonen.

Door de uitstoot van vervuilende stoffen uit landbouw en industrie sterker tegen te gaan kan de Provincie in belangrijke mate bijdragen aan het terugdringen van dit probleem. Ook het dumpen van plastics en andere vervuilende materialen moet worden tegengegaan. Dit vergt onder andere een grensoverschrijdende aanpak. GroenLinks wil dan ook in euregionaal verband duidelijkere afspraken maken over een goede (grond)waterkwaliteit en het voorkomen van het dumpen van afval en hierop beter handhaven.

Schoon (drink)water en het tegengaan van problemen die gepaard gaan met klimaatverandering, zoals de bescherming tegen droogte dragen bij aan de instandhouding van de biodiversiteit. Ook in dit kader moet de Provincie volgens GroenLinks werken aan de goede kwaliteit van de natuur en landschappen. De Provincie moet meer doen aan bronmaatregelen en onderzoek naar reinigungsacties. Het Julianakanaal en de Maas zijn belangrijke vaarwegen voor grootschalig transport van goederen. GroenLinks vindt de binnenvaart een goed alternatief voor het wegvervoer, zeker wanneer de elektrische voortstuwing zijn intrede doet: eind dit jaar zijn de eerste elektrische binnenvaartschepen operationeel.

Wat hoogwaterbescherming betreft ziet GroenLinks graag dat dit integraal wordt opgepakt: er is namelijk een grote samenhang van hoogwaterbescherming met het terugbrengen van verdroging, voorbereid zijn op hevige lokale regenval en het aantrekkelijk en bereikbaar houden van de rivieroever. Ook hebben alle ingrepen in de waterafvoer effect op het geheel, het is belangrijk om op te trekken met de partners die boven- en benedenstrooms werken aan de waterveiligheid.

Actiepunten Water

- Watervervuiling wordt proactief tegengegaan.
- De Provincie pakt de hoogwaterbescherming integraal op.

Schone lucht

In delen van Limburg zorgen industrie, verkeer, luchtvaart, houtkachels en intensieve veehouderij dat de luchtkwaliteit onder de maat is, met gezondheidsgevolgen voor de inwoners. Jaarlijks overlijden er in Nederland 12.000 mensen als gevolg van luchtvervuiling, waar ook fijnstof een onderdeel van is. De luchtkwaliteit moet wat GroenLinks betreft in 2024 voldoen aan de normen van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO). De Provincie gaat daarom die normen opnemen in haar omgevingsbeleid en de omgevingsvergunning.

Actiepunten Schone lucht

- In overleg met de gemeenten en het bedrijfsleven stelt de Provincie een Limburgse samenwerkingsagenda schone lucht vast om de luchtkwaliteit drastisch te verbeteren.
- Euregionaal bevordert de Provincie dat ook onze burens werk maken van schonere lucht.
- In 2024 voldoet de provincie aan de normen voor schone lucht van de WHO.

WELZIJN

Welzijn gaat over ons lichamelijk, geestelijk en sociaal welbevinden. Het gaat over onze gezondheid en onze sociale contacten. Concreet gaat welzijn over een zeer breed palet aan onderwerpen zoals: zorg, wonen, onderwijs, werk, taal, religie, vrije tijd, sport en kunst & cultuur. Stuk voor stuk belangrijke thema's die vaak nauw met elkaar verbonden zijn, maar niet allemaal (meer) tot het wettelijke takenpakket van de provincie behoren. Het totaaloverzicht dreigt daardoor te verdwijnen met als risico dat onderwerpen, en daarmee mensen of belangrijke voorzieningen, uit beeld verdwijnen. GroenLinks wil daarom de samenhang, kennisuitwisseling en eventuele samenwerking op deze thema's tussen burgers, betrokken organisaties & overheidslagen daar waar mogelijk faciliteren en stimuleren. Dat is essentieel om de kwaliteit van leven voor alle Limburgers, zeker voor hen die een extra steuntje in de rug kunnen gebruiken, te verbeteren. GroenLinks zet daarom, ook op provinciaal niveau, in op een sterke welzijnsagenda.

Publiek domein en publieke diensten

GroenLinks wil dat het publieke domein en de publieke diensten, nog meer dan nu al het geval is, het hart van onze Limburgs samenleving vormen. Het moet daarbij niet alleen gaan om de kosten-baten analyse, maar om de vraag wat een sociaal en rechtvaardig leven is. Tegenover de grote anonieme instituties of commerciële organisaties wil GroenLinks dat de burgers de mogelijkheid krijgen om hun eigen collectieven creëren om zich zo het publieke domein weer toe te eigenen en elkaar zonder commerciële doelstelling te helpen of te ondersteunen, het 'Right to Challenge'-principe. GroenLinks wil daarom dat initiatieven binnen het publiek domein worden gestimuleerd en wanneer mogelijk verbonden.

Sociale agenda 2025

GroenLinks wil de huidige Sociale agenda 2025 continueren en daarmee de achterstand die de provincie Limburg heeft op sociaal-maatschappelijk gebied ten opzichte van het landelijk gemiddelde inlopen en, beter nog, er bovenuit stijgen. Het moet dan wel mogelijk worden om de doelen van de sociale agenda te meten en dat vraagt om een SMART-formulering van de doelstellingen. Want hoe doelmatig is de investering van 32 miljoen euro van de afgelopen 4 jaar geweest?

GroenLinks vindt jeugdzorg belangrijk. De verantwoordelijkheid voor de jeugdzorg is primair de taak van de gemeenten. Waar nodig zou de Provincie in het kader van de Sociale Agenda kunnen ondersteunen door bijvoorbeeld kennisdeling te stimuleren en de lobby bij het Rijk voor extra middelen voor de jeugdzorg actief te ondersteunen.

Actiepunten Sociale agenda 2025

- Continueren Sociale Agenda, met in acht nemen van monitoring van de resultaten en budgettering.
- Ondersteunen gemeenten bij jeugdzorg door stimuleren kennisdeling en lobby.

Positieve gezondheid

De bevolking in Limburg vergrijst en er is sprake van meer ongezondheid, een slechtere vitaliteit en minder inzetbaarheid op de arbeidsmarkt in vergelijking met de rest van Nederland. Met name daarom is in onze Provincie volop ingezet om Limburg de 1e positief gezonde provincie van Nederland te maken. GroenLinks wil dat Limburg met deze inzet een trendbreuk forceert waardoor Limburgers op termijn beter scoren dan het landelijk gemiddelde. Daarom wil GroenLinks dat de Provincie, samen met gemeenten en verzekeraars, gaat investeren in preventie activiteiten. bijvoorbeeld via Social Impact Bonds of natuurbeleving.

Bij positieve gezondheid wordt gezondheid niet alleen maar gerelateerd aan de fysieke conditie, maar gezien als het vermogen van mensen om met de fysieke, emotionele en sociale levensuitdagingen om te gaan en zoveel mogelijk eigen regie te voeren. In deze visie is gezondheid niet langer meer strikt het domein van de zorgprofessionals, maar van ons allemaal. GroenLinks wil hier de komende jaren op inzetten en dit verder uitbouwen.

Projecten als de gezonde basisschool, met niet alleen aandacht voor de buitenruimte maar ook voor voeding en beweging, moeten provincie breed worden uitgerold. Wij pleiten ervoor om ook het voortgezet onderwijs, de ROC's en de Universiteit hierin mee te nemen.

Actiepunt Positieve gezondheid

- Voorzetten op ruimere basis van het project de gezonde (basis)school.

Inclusieve samenleving

GroenLinks staat voor vrijheid. In een open samenleving kun je zijn wie je bent en zeggen wat je vindt. Je voelt je er thuis en veilig. We gaan er respectvol met elkaar om. Ook al is iemand anders dan jij: we geven elkaar een kans, altijd. In Limburg wonen mensen met verschillende achtergronden, overtuigingen en voorkeuren. Als we als samenleving willen groeien, moeten we ons állemaal in elkaars problemen, gevoelens en opvattingen durven inleven.

GroenLinks Limburg staat voor een diverse en inclusieve samenleving. Inclusief betekent voor ons dat verschillen tussen mensen geen belemmering mogen zijn voor deelname aan de samenleving, maar een meerwaarde hebben. Omdat we weten dat waar mensen met verschillende identiteiten, mannelijk, vrouwelijk, zwart, wit, gelovig of niet gelovig, hetero, homo, samen werken en leven, zij meer succes hebben en plezier beleven aan waar ze mee bezig zijn. Of dat nu binnen een bedrijf, organisatie, vereniging, de buurt of bij vrienden is. Want ieder heeft zijn talenten en eigenschappen.

In de Limburgse samenleving kunnen sommige jongeren, ouderen, bi-culturele minderheden, en lichamelijk en verstandelijk beperkten (de kwetsbare groepen) minder goed meekomen dan de rest. Hun positie op de arbeidsmarkt is veelal minder rooskleurig. Dat heeft gevolgen voor hun gezondheid, welzijn en welvaart. Ouderen hebben meer dan anderen te maken met eenzaamheid. Zij hebben bovendien vaker te maken met discriminatie. Voor de groep LHBTI's onder hen geldt dit het sterkst.

Om de positie van bovengenoemde groepen te versterken wil GroenLinks dat de Provincie niet alleen discriminatie actief tegengaat, maar ook het goede voorbeeld geeft in de eigen organisatie: er moet gestreefd worden naar een personeelsbestand dat een afspiegeling is van de provinciale samenleving en de provincie dient binnen 4 jaar het Charter Diversiteit te realiseren. Hiermee wordt de diversiteit en inclusiviteit op de werkvloer gestimuleerd. GroenLinks wil dat de Provincie het anti-discriminatiebureau met subsidie gaat ondersteunen en tevens dat de provincie zich aansluit bij het Regenboogakkoord, ter verbetering van de positie van LHBTI-ers. Verder dient de provincie Limburg te stimuleren dat op scholen en opleidingen meer aandacht wordt gegeven aan diversiteit en tevens dat instellingen met een subsidierelatie tot de Provincie werk maken van diversiteit binnen hun organisatie.

Actiepunten Inclusieve samenleving

- De Provincie zet zich actief in om discriminatie tegen te gaan.
- De Provincie streeft naar een personeelsbestand dat een afspiegeling is van de lokale samenleving. De Provincie realiseert binnen 4 jaar het Charter Diversiteit, dat diversiteit en inclusie op de werkvloer stimuleert.
- Instellingen die subsidie van de Provincie ontvangen, gaan werk maken van diversiteit binnen hun organisatie.
- GroenLinks Limburg wil dat scholen in hun lessen meer aandacht besteden aan diversiteit. Geen enkele leerling mag worden uitgesloten. Iedereen doet mee!
- GroenLinks Limburg streeft naar het uitbreiden van het aantal ontmoetingsplekken voor de genoemde kwetsbare groepen.

Wonen

Beleid op het terrein van wonen ligt primair bij de gemeenten. GroenLinks vindt dat de Provincie wel aanwijzingen kan geven op bepaalde onderwerpen : wij willen dat er provinciebreed een focus komt op levensloopbestendige woningen, zodat er geen kapitaalvernietiging en grondstofverspilling plaatsvindt door het bouwen van woningen die later weer moeten worden afgebroken of verbouwd. Bovendien helpen levensloopbestendige woningen om mensen langer in hun eigen omgeving te laten wonen. Samen met de gemeenten draagt de Provincie er zorg voor dat we nu niet bouwen voor de leegstand van de toekomst. Tegelijkertijd zorgen we wel voor extra (tijdelijk) aanbod in woonsegmenten waarin tekorten dreigen te ontstaan, zodat iedereen een betaalbare woning kan vinden in onze provincie. De focus ligt daarbij dan wel op inbreiding in stedelijke woonmilieus om het landschap op ons platteland te beschermen.

Het spreekt vanzelf dat nieuwbouw energieneutraal en gasloos wordt in het kader van de klimaatafspraken. En wij willen waken voor het dichtbouwen van de Maasoever, niet alleen uit oogpunt van waterveiligheid maar ook om dit kenmerkende landschapselement voor iedereen te behouden.

Actiepunten Wonen

- Stimuleren levensloopbestendig bouwen.
- Regie- en stimulerende functie op energieneutraal en gasloos bouwen.

Sportief en cultureel Limburg (sport- en cultuureducatie)

Gezond leven draagt bij aan welzijn en geluk en kan goed gestimuleerd worden. Op school kunnen kinderen al jong leren gezond te eten, op de juiste manier te bewegen en zich cultureel te ontwikkelen. Ook sportverenigingen en culturele organisaties kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan een gezonde leefwijze. Daarnaast hebben ze ook een sociale functie. Sportverenigingen en culturele organisaties worden aangemoedigd een voorbeeldfunctie te vervullen, bijvoorbeeld op het gebied van verduurzaming. Sport en Cultuur bieden kansen om mee te doen aan de maatschappij voor jongeren en kwetsbare groepen. GroenLinks wil dat Sport en Cultuur voor iedereen gemakkelijk toegankelijk zijn. Evenementen kunnen heel motiverend werken om ook aan sport of cultuur te gaan doen.

GroenLinks wil een aantal zaken en faciliteiten op sportgebied in Euregionaal verband oppakken. Het moet voor Limburgse sporters mogelijk zijn om van voorzieningen gebruik te maken, eventueel buiten de provincie. Verder moet er een haalbaarheidsstudie komen naar NOC*NSF sporten binnen de regio, met meenemen van de mogelijke exploitatie. Welke sporten hebben potentie maar zijn nu nog klein in onze provincie?

GroenLinks is van mening dat de Provincie breedtesporten dient te ondersteunen, bijvoorbeeld door het stimuleren dan wel cofinancieren van regionale (jeugd)opleidingen. Verder blijven we ondersteunen waar we al sterk in zijn op (inter)nationaal niveau: handbal en wielrennen. Betaalde Voetbal Organisaties komen echter niet in aanmerking voor ondersteuning. Een andere vorm van ondersteuning is het binnenhalen van aansprekende sport- en cultuurevenementen. GroenLinks wil hiervoor in 2019 een nieuw beleidsplan.

Actiepunten Sportief en cultureel Limburg

- Er komen studies naar de accommodaties voor verschillende sporten en de mogelijkheid van regionale jeugdopleidingen. Bij gebleken potentie volgt een plan voor realisatie.
- Beleidsplan voor binnenhalen aansprekende sport- en cultuurevenementen.

Kunst en cultuur

De provincie Limburg dankt zijn aantrekkelijkheid mede aan de aanwezigheid van diverse culturele organisaties, universiteiten en historisch erfgoed. De combinatie van cultuur en wetenschap nodigt uit tot experiment. Limburg heeft een aantal beeldbepalende grote culturele instellingen zoals het Bonnefantenmuseum, het Limburgs Museum en het museumplein in Kerkrade welke een uniek aanbod hebben voor inwoners en die verantwoordelijk zijn voor een belangrijke toeristische impuls. Het zou goed zijn als een van de musea in Limburg een Rijksmuseum-status krijgt om het belang te benadrukken.

Het Natuurhistorisch Museum Maastricht wordt een provinciaal museum, dat een nieuwe plek krijgt in de ENCI-groeve, zodat de collectie een eenheid kan vormen met de omgeving: een schitterend natuurpark, waar de prehistorie zichtbaar aan de oppervlakte ligt. Limburg heeft voor verschillende kunstvormen beeldbepalende instellingen die als cultuurpijler trekker zijn voor hun kunstvorm zoals bijvoorbeeld de drie Maastricht Academy's. De Provincie betreft kunstenaars actief bij evenementen en biedt hen op die manier een podium waar mogelijk.

GroenLinks vindt het belangrijk dat de Limburgse Subsidie Culturele Infrastructuur gecontinueerd wordt en duidelijkheid geeft voor de subsidie-aanvragers. Nu zijn er 4-jaarse en 2-jaarse beschikkingen met onduidelijkheid over de continuïteit; dat moet inzichtelijker met visie voor de langere termijn. Naast het versterken van de bestaande infrastructuur, vindt GroenLinks het belangrijk dat er voldoende ruimte is voor nieuwe initiatieven en ontwikkelingen. Voor GroenLinks betekent dit dat nieuw talent zich moet kunnen ontwikkelen en dat iedereen mee kan doen, als bezoeker of maker. Kunst is belangrijk als inspiratiebron en als manier om je gedachten en gevoelens te delen.

Actiepunten Kunst en cultuur

- De Provincie biedt kunstenaars waar mogelijk een podium.
- Het Natuurhistorisch Museum Maastricht wordt een provinciaal museum in de ENCI-groeve.
- Subsidie Culturele Infrastructuur wordt gecontinueerd.

Erfgoed en archeologie

Het Limburgs landschap kenmerkt zich door de aanwezigheid van Romeinse bouwwerken, kastelen, kerken en boerderijen in een uniek en zeer divers landschap. In de stad zie je het verleden in herenhuizen en oude structuren van oude vestingsteden. Het is van groot belang dat eigenaren van monumenten en beeldbepalende gebouwen deze onderhouden. Ze worden bedreigd door leegstand, veranderende behoefte van de landbouwsector, schaalvergroting en ontkerkelijking. We moeten instrumenten ontwikkelen voor de ondersteuning bij onderhoud en bij het vinden van nieuwe gebruiksvormen van deze bebouwing.

Uit de Limburgse ondergrond komen veel resten van het verleden naar boven. GroenLinks vindt het jammer dat de meeste artefacten in museumdepots verdwijnen. Wij zouden het mooi vinden als er een collectie door de provincie reist die etappe gewijs gemeentehuizen, MFA's en bibliotheken aandoet. Zo kan men laagdrempelig de historie van onze provincie proeven.

Naast het tastbare erfgoed is er in Limburg ook veel cultureel erfgoed : onze provincie heeft een levendige band met de gebruiken en gewoontes uit het verleden die zijn meegenomen naar de moderne tijd. Het is van belang dat ook hier aandacht voor blijft. In dit opzicht vragen we aandacht voor de fusie van het sociaal historisch centrum Limburg en het regionaal historisch centrum Limburg. De nieuwe organisatie dient voldoende capaciteit te hebben voor de toekomst.

Actiepunt Erfgoed en archeologie

- Er reist een archeologie-tentoonstelling door de provincie voor een laagdrempelige kennismaking met Limburgs erfgoed.

Media

In een tijd van desinformatie is goede journalistiek onmisbaar. Daarom moet de Provincie de onderzoeksfunctie van de regionale media blijven ondersteunen. GroenLinks wil de regionale media stimuleren door het afnemen van ruimte in drukwerk en zendtijd, bijvoorbeeld in het stimuleren van Limburgse onafhankelijke initiatieven die onderzoeks- en achtergrondjournalistiek realiseren en het bevorderen van publiekelijke debatten over belangrijke provinciale thema's. Zo stimuleren we activiteiten en delen niet alleen subsidie uit.

Actiepunt Media

- Regionale media worden gestimuleerd in hun onderzoeksfunctie.

Bibliotheek als sociale ontmoetingsplek

GroenLinks wil dat iedereen toegang heeft tot informatie. Voor veel mensen is het belangrijk om in een bibliotheek boeken te halen, maar we zien die bibliotheek ook steeds vaker als sociale ontmoetingsplek en als plek waar mensen even rustig op adem kunnen komen. Een bibliotheek is daarnaast ook in het digitale tijdperk een toegangspoort tot kennis en een van de voorwaarde voor levenslang leren en culturele ontwikkeling. Bibliotheken zijn natuurlijke partners in het bestrijden van laaggeletterdheid en het vertrouwd maken van de Limburgers met de digitale wereld die een steeds prominentere plaats inneemt.

Actiepunt Bibliotheek als sociale ontmoetingsplek

- Bibliotheken worden ondersteund in hun maatschappelijke functie.

WELVAART

Onze Limburgse economie is nog niet klaar voor de toekomst. De groei van onze welvaart nu gaat vaak nog ten koste van ons natuurlijk kapitaal zoals gezonde lucht, schoon water en schoon land. Onze provincie is nog verslaafd aan fossiele brandstoffen. Brandstoffen die binnenkort alleen maar schaarser en duurder worden. Tegelijkertijd staat er nog steeds een grote groep mensen aan de kant, op zoek naar werk.

Ons economisch kapitaal

Dat moet anders. Dat kan anders. Het is tijd om te investeren in een nieuwe, schone economie. Door te investeren in groene energie, zoals windmolens, in energiezuinige woningen en schoon openbaar vervoer. Het is belangrijk om de huidige vervuilende industrie (bijvoorbeeld Chemelot) naar een toekomstbestendig werklandschap om te vormen, waarbij de energietransitie voortvarend opgepakt moet worden. Hiervoor is een stimulans van de provincie nodig.

Dat zorgt voor duizenden goede, groene banen in de nieuwe industrie en in de schone energie. Nieuwe technologie, zoals elektrisch rijden, biedt kansen om de economie schoner te organiseren. We willen dat onze provincie de thuishaven wordt van een nieuwe generatie groene ondernemers die met hun innovaties het land en de wereld veroveren. Wij zien geen toekomst in het ongebreideld verder groeien van de distributiesector met veel vervuilende vervoersbewegingen, landschapsontsierende volumineuze bebouwing en weinig toegevoegde lokale werkgelegenheid.

We kiezen voor een economie met minder afval. We kiezen voor een nieuwe industrie die gebaseerd is op hergebruik en hernieuwbare grondstoffen. We maken nieuwe producten die minder schaarse grondstoffen kosten, langer meegaan en minder energie gebruiken.

Een blijvende provinciale opgave is het wegnemen van juridische en praktische belemmeringen voor grensoverschrijdende arbeid, daarvoor dient Limburg te lobbyen in Den Haag, Duitsland en België, maar ook een voortrekkersrol te nemen in grensoverschrijdende overleggen met verschillende partners.

Wat betreft retail vindt GroenLinks dat de centrumfuncties van steden versterkt dienen te worden. Wij zien te vaak dat ondanks gemaakte afspraken zich toch detailhandel vestigt buiten de stadscentra en op industrieterreinen : GroenLinks wil dat de Provincie hier handhavend gaat optreden, om deze wildgroei te beteugelen.

Actiepunten Ons economisch kapitaal

- Actief bestrijden van de grens-problematiek.
- Handhaven op detailhandel buiten de kernen.

Circulaire economie

De manier waarop we nu met onze grondstoffen omgaan is niet toekomstbestendig : voor bepaalde grondstoffen treedt er al schaarste op, andere worden op een vervuilende manier gewonnen of geproduceerd en afgedankte producten leveren een zware milieubelasting op. Het is dus tijd om anders naar grondstoffen, productieprocessen en consumptie te gaan kijken.

GroenLinks wil dat er in Limburg forse stappen worden gezet om te komen tot een circulaire economie, waarbij een product aan het eind van de levensfase hergebruikt kan worden door het te ontmantelen, waarbij er weer hoogwaardige grondstoffen ontstaan. Om dit te bevorderen zien wij een aantal taken voor de Provincie weggelegd, zoals geformuleerd in de navolgende actiepunten.

Actiepunten Circulaire economie

- De Provincie stimuleert onderzoek naar en inzet van materialen die kunnen worden hergebruikt, alsmede het ontwerpen van producten die gedemonteerd kunnen worden.
- De Provincie heeft een actief vestigingsbeleid voor innovatieve duurzame, circulaire bedrijven.
- De Provincie verhoogt het toezicht op duurzaamheids- en milieueisen.
- De Provincie stimuleert de oprichting van een grondstoffenbank met een grondstoffenmakersfunctie, naar voorbeeld van het Madaster, platform fungeert als een publieke, online bibliotheek van materialen in de gebouwde omgeving met als doel afval elimineren.
- De Provincie verhoogt het toezicht op duurzaamheids- en milieueisen.
- De Provincie koopt circulair en duurzaam in.
- De Provincie dringt in overleggen met het rijk aan op differentiatie in Btw-tarieven: circulaire grondstoffen minder Btw-heffing, lineaire meer. Btw-heffing.

Economie en arbeidsparticipatie

Voor ieder mens is het belangrijk om te werken of om op een andere manier bij te dragen in de samenleving. Groenlinks Limburg wil dat iedereen kan meedoen. Via betaald werk, vrijwilligerswerk of met stageplekken. Als dat niet lukt, is het de taak van de overheid om mensen te helpen, bijvoorbeeld met extra ondersteuning of begeleiding.

GroenLinks wil dat de provincie Limburg de economie, het onderwijs en de arbeidsmarkt verbindt. Daarbij is kwalitatief goed onderwijs dat inspeelt op die arbeidsmarkt erg belangrijk. De Provincie neemt het initiatief om met het bedrijfsleven en onderwijsorganisaties concrete afspraken te maken over de aanpak van kansberoepen. Kans op werk is daarbij belangrijker dan formele toelatingscriteria voor opleidingen of zijinstroom. We vermeerderen de instroom van mensen die nu nog niet participeren op de arbeidsmarkt. GroenLinks Limburg wil dat er leerwerkplekken komen voor alle jongeren en er worden arbeidsplaatsen gecreëerd voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, zodat er toekomstperspectief is voor iedereen.

Wij staan dus voor een inclusieve arbeidsmarkt. Dat is een arbeidsmarkt waarin iedereen duurzaam kan deelnemen naar vermogen. Voor 50-plussers, transgenders en mensen met een beperking geldt dat de beeldvorming over hen en hun kansen op de arbeidsmarkt moeten verbeteren.

Actiepunt Economie en arbeidsparticipatie

- De Provincie bevordert leerwerkplekken voor jongeren en arbeidsplaatsen voor mensen met afstand tot de arbeidsmarkt.

Brightlands Campussen en innovatieve bedrijvigheid

GroenLinks onderkent het belang van voortdurende vernieuwing binnen bedrijven. In Limburg zijn campussen in Heerlen, Maastricht, Sittard-Geleen en Venlo. Hier vind je een combinatie van studenten, specialisten, ondernemers, onderzoekers én de overheid, de Triple Helix-opzet. Zij bedenken, maken en verkopen de producten en diensten van morgen.

De campussen hebben zich verbonden onder de naam Brightlands. GroenLinks wil dat deze campussen meer onderling worden verbonden én meer worden verbonden met de samenleving en het onderwijs. Daardoor kunnen de Brightland campussen nog meer fungeren als opleidingscentra, kweekvijver voor (jong) talent, samenwerking tussen universiteiten en het MKB, kansen voor innovatie en een manier om hoogopgeleide professionals te trekken en/of te behouden voor de provincie en Limburg daarmee op de kaart te zetten.

GroenLinks wil opleidingen voor beroepen die nodig zijn in de nieuwe economie, denk aan technologie op het gebied van warmtepompen, windmolens etc. stimuleren. We willen focussen op projecten die bijdragen aan duurzaamheid, gezondheid en sociale gelijkheid. Daarnaast wil GroenLinks dat deze campussen samen met sociale partners en gemeenten een actieplan opstellen om ook de werkgelegenheid voor de vmbo'ers, mbo'ers en hbo'ers in Limburg te stimuleren.

GroenLinks acht het van essentieel belang dat op de grote bestaande industriële Chemelot-site en op de Campus zuinig wordt omgegaan met de nog resterende ruimte. Nieuwe activiteiten dienen gerelateerd te zijn aan de R&D campus. Voor Graetheide kiest GroenLinks ervoor om dit gebied, na ruim 40 jaar onzekerheid, definitief als groengebied aan te duiden in de nieuwe omgevingsvisie. Voorts dient hier de, in de landschapsplannen gewenste, robuuste ecologische verbindingzone in de komende bestuursperiode aangelegd te worden.

Bedrijven met vernieuwende initiatieven worden waar zinvol actief door de Provincie ondersteund. Nieuwe bedrijvigheid die haar winstgevendheid uitsluitend ontleend aan het tewerkstellen van goedkope - vaak buitenlandse - arbeidskrachten - wordt ontmoedigd.

Actiepunten Brightlands Campussen en innovatieve bedrijvigheid

- Verder uitdragen Triple Helix gedachte van de campussen.
- Focus op beroepen en opleidingen van de toekomst.
- Actief ondersteunen en binnenhalen van innovatieve bedrijven.
- Graetheide wordt groengebied met robuuste ecologische verbindingszone.

Regionale ontwikkeling

Naast steden is Limburg trots op haar platteland. Een zorg is dat in veel van deze kleine dorpjes het inwonertal afneemt. Gelukkig wordt het platteland zelfredzamer. In de provincie bruist het van de initiatieven. Er is een nieuwe trend om zaken lokaal te organiseren. Waar zorginstellingen en gemeenten groter worden en de krachten bundelen, ontstaat ruimte voor specifieke, lokaal gedragen oplossingen: lokaal worden zorgcoöperaties opgericht waar zorg voor ouderen en begeleiding van andere mensen plaats vinden. Dorpsgemeenschappen geven zelf invulling aan hun voorzieningen. Nieuwe manieren van wonen en werken komen op, energie wordt lokaal opgewekt. GroenLinks wil ook de lokale economie provinciebreed ondersteunen, zodat mensen dichterbij huis kunnen werken: dat is beter voor thuissituatie, helpt bij het voorkomen van bevolkingskrimp in bepaalde gebieden, het levert een vermindering van de woon-werk mobiliteit op en is derhalve beter voor het milieu.

De Provincie dient hiervoor gemengde bestemmingsplannen bij de gemeenten te promoten, zodat economische activiteiten (mits daarvoor geschikt) gemixt kunnen worden met woonfuncties. Dit levert meer mogelijkheden voor kleinschalige bedrijvigheid aan huis. GroenLinks ondersteunt de beweging waarbij mensen in hun eigen leefomgeving een zichtbare rol krijgen, die herkenbaar is in de buurt. Dat bevordert de samenhang in dorp of wijk.

Actiepunt Regionale ontwikkeling

- De Provincie stimuleert de lokale economie in de kleine(re) kernen, bijvoorbeeld door aan te dringen op gemengde bestemmingsplannen.

DUURZAAMHEID

De term duurzaamheid heeft de afgelopen jaren wat aan zeggingskracht ingeboet, omdat ze te pas en te onpas is gebruikt voor allerlei doeleinden. Toch vinden wij 'duurzaam' het best omschrijven hoe we de samenleving in de toekomst voor ons zien. Duurzaamheid is het nieuwe en het absoluut noodzakelijke evenwicht tussen natuur & milieu, welzijn en welvaart.

Een duurzame samenleving is dus een samenleving in balans, waar het een niet ten koste gaat van het ander. De afgelopen decennia heeft de focus binnen onze maatschappij vooral gelegen op welvaart. GroenLinks wil, om het voor ons belangrijke evenwicht te halen, nu meer gaan focussen op natuur, milieu en welzijn.

Om dat te bereiken wil GroenLinks dat de provincie Limburg in de toekomst niet alleen werkt met het Bruto Regionaal Product (BRP), maar ook met de Brede Welvaartsindicator (BWI). Dit is van belang omdat deze indicator, naast een beeld van de ontwikkeling van onze productie, ook aandacht heeft voor veiligheid, gezondheid, onderwijs, welzijn, kwaliteit van wonen en banen. GroenLinks hoopt hiermee dat de externe effecten van onze economische ontwikkeling, zoals sociale tweedeling, verkeerscongestie, luchtvervuiling en de toenemende druk op de leefomgeving scherper in beeld komen.

De provincie Limburg is een mooie provincie om in te wonen, werken en recreëren.

Willen we dat ook in de toekomst zo blijven houden dan moeten we nu stappen zetten om zaken als klimaatverandering, stikstofdepositie en natuurverarming tegen te gaan. We hebben nu nog de mogelijkheid om grote negatieve effecten te voorkomen, maar dan moeten we wel in actie komen. Tegelijkertijd schept dit ook de mogelijkheid voor een aantrekkelijke toekomst: wie wil er nou niet wonen en werken in een mooie omgeving met schone energiebronnen, met gezond en lekker lokaal geproduceerd voedsel en waar je makkelijk van A naar B kan komen zonder je zorgen te hoeven maken over files, overstappen of autobezit?

Dit alles zal zijn uitwerking gaan hebben op veel zaken die de Limburger in het dagelijks leven meemaakt: een andere manier van energieopwekking en -consumptie, een verandering in het voedingspatroon en een andere wijze om tegen mobiliteit aan te kijken.

GroenLinks wil de komende periode veel zaken op dit gebied in gang zetten, want wij willen dat Limburg een koppositie inneemt op het gebied van klimaatbeleid en duurzaamheid. De Provincie heeft daarom heldere doelstellingen in lijn met het Klimaatakkoord van Parijs: in 2030 is de provinciale organisatie klimaatneutraal, in 2050 is de gehele provincie klimaatneutraal. De Provincie zorgt voor voldoende personele capaciteit en middelen om haar rol optimaal te kunnen pakken. In een klimaat begroting maakt de provincie duidelijk welke stappen hierop jaarlijks worden genomen en wat het te verwachten resultaat is. Het college legt verantwoording af aan Provinciale Staten over het gevoerde beleid.

Wij zien de Provincie als partner voor onze gemeenten, inwoners, bedrijven en instanties die de handschoen oppakken om samen tot een duurzamer Limburg te komen. Het is aan de gemeenten om voor het draagvlak, de voorbereiding en uitvoering te zorgen die noodzakelijk is om klimaatdoelen te realiseren. Het is aan de Provincie om de gemeenten daarin zoveel mogelijk bij te staan, niet in de laatste plaats met de noodzakelijke financiële ondersteuning.

Tegelijkertijd zal de Provincie ook, als laatste redmiddel, dwingend op moeten kunnen treden als er niet genoeg vaart wordt gemaakt met de aanpak van zaken op het gebied van duurzaamheid.

Energietransitie

Een van de grootste opgaven de komende tijd voor onze provincie is de omschakeling naar een andere manier van energieopwekking. De afgelopen periode zijn er al stappen gezet op dit gebied, maar willen we de doelen halen die samenhangen met het akkoord van Parijs waarin afspraken zijn gemaakt voor de beteugeling van CO2 productie, en dat is voor GroenLinks een minimumvereiste, dan moet er veel gebeuren in een korte tijd.

Het belangrijkste is dat er zo snel mogelijk beleid wordt vastgesteld om de doelen te halen, tezamen met een uitwerkingsplan en voldoende budget. Er is geen tijd meer om hier lang over te beraadslagen. Er moet volop worden doorgepakt met de Regionale Energie Strategie (RES) waar de Provincie een belangrijke rol in speelt, naast gemeenten en waterschap. In 2019 moet het beleidsplan worden opgesteld en worden er voor de periode t/m 2030 budgetafspraken vastgesteld.

GroenLinks wil dat de Provincie inzet op de drie belangrijke pijlers van de energietransitie: ons energieverbruik moet omlaag, onze uitstoot moet omlaag en de productie van hernieuwbare energie moet omhoog. Burgers en bedrijven moeten door de Provincie gestimuleerd worden om hun energieverbruik (energievraag) en daarmee de uitstoot omlaag te krijgen door middel van stimuleringsmaatregelen. Iedereen moet kunnen meedoen aan de energietransitie, en niet alleen maar de bemiddelden. Een voorbeeld van een project dat hier invulling aan geeft is het zonnepanelenproject in Parkstad: inwoners betalen de aankoopssom van zonnepanelen af met de besparing op hun energierekening en zijn na verloop van tijd eigenaar.

De kosten van de energietransitie moeten volgens GroenLinks verdeeld worden naar financiële draagkracht, waarbij ook Limburgse bedrijven op hun verantwoordelijkheid in dit proces gewezen worden. De grootste afnemers zullen het meest moeten betalen. De provincie Limburg draagt in alle daarmee te maken hebbende overleggen in IPO- en Rijksverband uit dat er een duidelijke beprijste CO2 heffing moet komen voor het bedrijfsleven, waarbij de grootste vervuilers het meeste betalen. Daarmee werken we ook aan klimaatrechtvaardigheid die essentieel is voor draagvlak onder inwoners. De kleinere bedrijven moeten door de Provincie begeleid worden in het proces.

De afgelopen periode zijn er projecten op energiegebied opgetuigd met weinig inspraak. Bij GroenLinks willen we dat anders aanpakken. We geloven in een aanpak van onderop. Door het organiseren van inspraak, meedenken en -doen in een zorgvuldig planproces wil GroenLinks iedereen de mogelijkheid geven mee te werken aan de energietransitie, plannen komen namelijk beter tot hun recht wanneer ze breed gedragen worden als slotstuk van een zorgvuldig proces. En dat is heel belangrijk om maatschappelijk draagvlak te blijven houden op dit onderwerp.

Omdat GroenLinks vindt dat inwoners taken kunnen overnemen als zij denken het slimmer, beter of anders te kunnen doen (het 'Right to Challenge'-principe) moet het voor groepen in de samenleving ook mogelijk zijn om deze opgaven te adopteren en te laten zien dat ze het in eigen beheer beter kunnen.

De provincie Limburg dient het voortouw te nemen in een aantal zaken waar zij een coördinerende rol kan spelen. Samen met de gemeenten en de woningbouwverenigingen kan er een lobby richting de rijksoverheid opgezet worden om de verhuurdersheffing af te bouwen, waardoor er financiële ruimte ontstaat voor verduurzaming. Verder kan de Provincie een stuwende rol spelen in het gebruiken van restwarmte en het opzetten van warmtenetten. Het is zonde om deze energiebron niet te benutten. Een voorbeeld is Het Groene Net met restwarmte van DSM/Chemelot.

Om te bespoedigen dat alle woningen op een andere energiebron dan aardgas overgaan, dient de Provincie de regionale samenwerking hierin te stimuleren; het spreekt vanzelf dat er ook een vinger aan de pols wordt gehouden om te zorgen dat nieuwbouwprojecten gasloos zijn.

GroenLinks wil dat de Provincie zich sterk maakt tegen het opslaan van CO₂ in de bodem, bijvoorbeeld in ongebruikte mijnen. Nog afgezien van de risico's die dit met zich meebrengt voor de bevolking en de nog onbekende gevolgen in de ondergrond vinden we dit symptoombestrijding: de oorzaak van de CO₂-opwekking moet voorkomen worden en we moeten geen oplossing proberen te zoeken voor een eindproduct dat we willen vermijden.

Limburg heeft provinciaal een mooie regeling, de duurzaamheidslening voor particulieren. GroenLinks wil de betrokkenheid van de Provincie verder uitbouwen met het ondersteunen van de oprichting van energiecoöperaties. Dat moet gebeuren door het centraal verzamelen en delen van kennis en door het subsidiëren van de stichtingskosten. GroenLinks is er van overtuigd dat lokale initiatieven vanuit de coöperaties helpen om snel grote stappen te zetten bij de energietransitie.

Gezien de ligging van Limburg is grensoverschrijdende afstemming op energiegebied belangrijk. Niet alleen zijn er mogelijkheden om met onze burens gezamenlijk projecten op te zetten om energie op te wekken, ook moet hernieuwbare energie kunnen worden gedeeld binnen Europa. GroenLinks wil dat de Provincie deze zaken oppakt, samen met betrokken partijen zoals de netbeheerders.

In Limburg lopen op dit moment twee pilotprojecten op het gebied van geothermie. Hoewel een interessante energiebron, vinden we als GroenLinks ook dat het hier gaat om een risicovolle en kostbare aangelegenheid.

GroenLinks is van mening dat Limburg een kernenergievrije provincie dient te zijn. Terwijl de laatste tijd de discussie over kernenergie weer opkomt, is het ook duidelijk dat door de problematiek rond afval van deze energiebron de prijs ongeveer een factor vier hoger is dan die van zonnestroom. Genoeg reden om hier, naast de gevaren, niet aan te willen beginnen. Het spreekt voor zich dat de provincie Limburg zich sterk dient te maken voor de sluiting van de stokoude en gammele kerncentrale van Tihange, op 36 kilometer van onze provinciegrens in België.

Actiepunten Energietransitie

- De Provincie neemt de regisserende rol van de energietransitie op zich.
- In 2030 is de provinciale organisatie klimaatneutraal, in 2050 is de gehele provincie klimaatneutraal.
- In Limburg is geen plaats voor CO₂-opslag dan wel kernenergie.

Mobiliteit

Om te kunnen voldoen aan alle eisen die de toekomst ons stelt op het gebied van CO2 reductie en energiebesparing zal ook de mobiliteit in Limburg op een andere manier geregeld moeten worden. Gelukkig volgen de ontwikkelingen op dit gebied elkaar snel op: in de nabije toekomst zijn er geen auto's meer met fossiele brandstoffen, zullen voertuigen autonoom worden en wordt deelgebruik in plaats van bezit de norm.

Om deze ontwikkelingen te kunnen bespoedigen moet de provincie Limburg het voortouw nemen door de infrastructuur zodanig in te richten dat deze toekomstbestendig is. Dat betekent niet automatisch kijken naar uitbreiding van het wegennet, maar naar slimme oplossingen met gebruik van nieuwe technieken. Bovendien zou het uitrollen van een netwerk van oplaadpunten voor de nieuwe energiebronnen (elektriciteit, waterstof) een prioriteit moeten worden : zo kan in Limburg de nieuwe mobiliteit een snelle start maken. Wij zien voor de provincie geen rol in de exploitatie, maar wel in het aanjagen van deze ontwikkelingen bij marktpartijen.

Waar nu het grootste deel van het personenvervoer gebeurt met de particuliere auto zet GroenLinks in op het gebruik van het openbaar vervoer en de fiets. Het openbaar vervoer dient een aantrekkelijk alternatief te zijn met vlotte verbindingen en goede aansluitingen. Er dienen mobiliteitsknooppunten te ontstaan waar men kan kiezen tussen deelauto, deelfiets of trein en bus. Treintrajecten dienen geëlektrificeerd te zijn, bussen rijden op waterstof of elektriciteit.

GroenLinks ziet Limburg ook als een knooppunt voor internationale treinverbindingen; onze ligging maakt ons tot de poort naar Nederland. GroenLinks wil deze functie uitbouwen door een goede aansluiting op het net van de ons omliggende landen. Wij zien Maastricht graag opgenomen in het internationale HSL-netwerk met verbindingen naar Brussel, Luik en Aken. Binnen Nederland is een doorgetrokken HSL Maastricht-Eindhoven-Amsterdam ons doel.

Naast de HSL zijn er nog regionale spoorlijnen die verbetering nodig hebben : de Avantislijn moet gerealiseerd worden, de 'drielandentrein' moet zo snel mogelijk ook in drie landen gaan rijden en de Maaslijn dient zo snel mogelijk verbeterd te worden : de elektrificatie kan niet meer op zich laten wachten door gesteggel over budget, gezien de vele problemen en klachten. De Provincie neemt het voortouw in regionaal grensoverschrijdend OV-overleg met de Belgische en Duitse overheden.

Om de leefbaarheid buiten de stedelijke agglomeraties te behouden dient daar een kwaliteitsimpuls op mobiliteitsgebied plaats te vinden. Naarmate inwoners afhankelijker worden van het OV omdat ze zichzelf niet meer kunnen verplaatsen dienen er innovatieve oplossingen gevonden te worden om het buitengebied bereikbaar te houden en sociale verbindingen te laten functioneren.

De fiets wordt steeds een steeds belangrijkere manier om ons te verplaatsen. Sinds de introductie van de elektrische fiets wordt het aantrekkelijker om per fiets langere afstanden af te leggen.

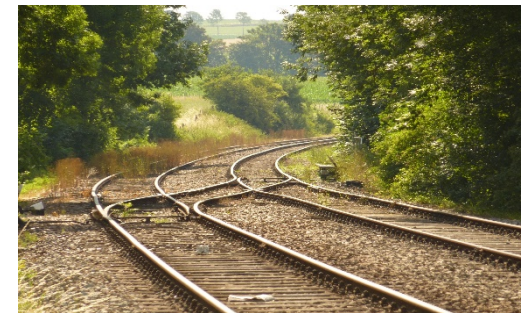
Het gebruik van de fiets in woon-werkverkeer neemt dan ook toe. Dit betekent dat we de infrastructuur ook aan moeten passen met het inrichten van snelfietsroutes evenals goed bereikbare en bewaakte fietsparkeerplaatsen bij OV-knooppunten en op centrale locaties.

Wij willen het uitvoeringsprogramma fiets 2016-2019 voortzetten en uitbreiden met nieuwe opgaven en een substantiële investering de komende periode.

GroenLinks wil dat de Provincie zich inspant om vrachtvervoer zo veel mogelijk per trein of schip te laten plaatsvinden. Niet alleen uit oogpunt van gezondheidswinst en milieubelasting, maar ook om de overvolle snelwegen A67, A76 en A73 te ontlasten.

Actiepunten Mobiliteit

- De Provincie zet in op verbinding met het HSL-netwerk en verbetering van de regionale spoorlijnen.
- De Provincie stimuleert innovatieve mobiliteitsconcepten.
- Het uitvoeringsprogramma fiets wordt ook na 2019 voortgezet en er wordt budget voor vrijgemaakt.

Vliegverkeer boven Limburg en de luchthaven Maastricht Aachen Airport (MAA)

Limburg heeft met vele vliegvelden te maken. Niet alleen met Maastricht Aachen Airport (MAA) maar ook met airport Weeze, met de NAVO AWACS-basis in Geilenkirchen en met het sterk groeiende, 24 uur per dag draaiende, vliegcircus op Bierset bij Luik, kort over de grens. Dit betekent dat delen van de Limburgse bevolking en de recreatieve toeristische sector in het Heuvelland te maken hebben met de negatieve consequenties van de fors in aantal toegenomen vliegbewegingen. De leefbaarheid wordt er ernstig door aangetast: door geluidsoverlast en fijnstof staat de gezondheid van de omwonenden onder druk. In tijden van wereldwijde klimaatafspraken is het niet langer te verkopen dat onze provinciale overheid met miljoeneninjecties in MAA deze meest vervuilende vorm van mobiliteit stimuleert. In het Limburgs parlement is GroenLinks altijd heel helder geweest: we hebben al die miljoenen-injecties in MAA nooit ondersteund. GroenLinks blijft van mening dat MAA op termijn geen toekomst heeft.

Voor de komende periode stellen we de volgende maatregelen. Het aantal vliegbewegingen op MAA wordt bevroren op dat van 2018 waarbij de vergunde gebruiksruimte nagenoeg is opgemaakt. Verdere stijging van het aantal vluchten wordt niet toegestaan.

De Provincie zet zich er voor in dat in het te maken nieuwe Luchthavenbesluit MAA gesloten is vanaf 22.00u tot 07.00u, zodat de nachtrust van de omwonenden gerespecteerd wordt. Zolang dit niet in het Luchthavenbesluit geregeld is moet het, door hoge tariefstellingen, zeer onaantrekkelijk worden gemaakt om te vliegen tussen 06.00u en 07.00u in de ochtend en tussen 22.00u en 23.00u in de avond. De tariefstelling voor oudere lawaaierige vliegtuigen wordt zo hoog opgevoerd dat ze geen gebruik meer maken van MAA.

Het gebruik van de verlengde startbaan wordt in het nieuwe Luchthavenbesluit niet langer toegestaan.

De Provincie ondersteunt actief de gemeente Eijsden-Margraten richting ministerie om het in 2013 toegestane luchtruimgebruik boven het grondgebied van deze gemeente, voor Bierset, ongedaan gemaakt te krijgen. Tevens overlegt de Provincie met de Belgische bureaus over de toenemende overlast van nachtelijk vliegverkeer van en naar Bierset over grote delen van Zuid-Limburg.

Actiepunt Vliegverkeer boven Limburg en de luchthaven Maastricht Aachen Airport

- De activiteiten op MAA worden afgebouwd, vliegverkeer boven Limburg tegengegaan.

ACTIEPUNTEN NATUUR EN MILIEU

Actiepunten Biodiversiteit en landschap

- De Provincie formuleert een actief natuurbeleid gekoppeld aan het NNN en trekt er budget voor uit.
- Inzet om 10.000 bomen te planten de komende vier jaar.
- Er wordt opgetreden tegen drugsafval-dumpingen en meer aandacht op rijksniveau gevraagd, voor druggerelateerde criminaliteit.
- De Provincie wil een gelijkwaardige partner voor gemeenten zijn op het gebied van klimaatadaptatie.

Actiepunten Land- en tuinbouw, veeteelt en dierenwelzijn

- De Provincie zet in op en stimuleert circulaire, natuurinclusieve landbouw en veeteelt waardoor onder andere de veestapel in Limburg fors wordt verkleind en milieuvergunningen worden ingetrokken.
- De emissies van veeteelt en industrie worden actief beperkt, o.a. door strengere controle.
- Ondersteuning van de omvorming van de glastuinbouw.

Actiepunten Water

- Watervervuiling wordt proactief tegengegaan.
- De Provincie pakt de hoogwaterbescherming integraal op.

Actiepunten Schone lucht

- In overleg met de gemeenten en het bedrijfsleven stelt de Provincie een Limburgse samenwerkingsagenda schone lucht vast om de luchtkwaliteit drastisch te verbeteren.
- Euregionaal bevordert de Provincie dat ook onze burens werk maken van schonere lucht.
- In 2024 voldoet de provincie aan de normen voor schone lucht van de WHO.

ACTIEPUNTEN WELZIJN

Actiepunten Sociale agenda 2025

- Continueren Sociale Agenda, met in acht nemen van monitoring van de resultaten en budgettering.
- Ondersteunen gemeenten bij jeugdzorg door stimuleren kennisdeling en lobby.

Actiepunt Positieve gezondheid

- Voorzetten op ruimere basis van het project de gezonde (basis)school.

Actiepunten Inclusieve samenleving

- De Provincie zet zich actief in om discriminatie tegen te gaan.
- De Provincie streeft naar een personeelsbestand dat een afspiegeling is van de lokale samenleving. De Provincie realiseert binnen 4 jaar het Charter Diversiteit, dat diversiteit en inclusie op de werkvloer stimuleert.
- Instellingen die subsidie van de Provincie ontvangen, gaan werk maken van diversiteit binnen hun organisatie.
- GroenLinks Limburg wil dat scholen in hun lessen meer aandacht besteden aan diversiteit. Geen enkele leerling mag worden uitgesloten. Iedereen doet mee!
- GroenLinks Limburg streeft naar het uitbreiden van het aantal ontmoetingsplekken voor de genoemde kwetsbare groepen.
- De Provincie zet zich actief in om discriminatie tegen te gaan.

Actiepunten Wonen

- Stimuleren levensloopbestendig bouwen.
- Regie- en stimulerende functie op energieneutraal en gasloos bouwen.

Actiepunten Sportief en cultureel Limburg

- Er komen studies naar de accommodaties voor verschillende sporten en de mogelijkheid van regionale jeugdopleidingen. Bij geleken potentie volgt een plan voor realisatie.
- Beleidsplan voor binnenhalen aansprekende sport- en cultuurevenementen.

Actiepunten Kunst en cultuur

- De Provincie biedt kunstenaars waar mogelijk een podium.
- Het Natuurhistorisch Museum Maastricht wordt een provinciaal museum in de ENCI-groeve.
- Subsidie Culturele Infrastructuur wordt gecontinueerd.

Actiepunt Erfgoed en archeologie

- Er reist een archeologie-tentoonstelling door de provincie voor een laagdrempelige kennismaking met Limburgs erfgoed.

Actiepunt Media

- Regionale media worden gestimuleerd in hun onderzoeksfunctie.

Actiepunt Bibliotheek als sociale ontmoetingsplek

- Bibliotheken worden ondersteund in hun maatschappelijke functie.

ACTIEPUNTEN WELVAART

Actiepunten **Ons economisch kapitaal**

- Actief bestrijden van de grens-problematiek.
- Handhaven op detailhandel buiten de kernen.

Actiepunten **Circulaire economie**

- De Provincie stimuleert onderzoek naar en inzet van materialen die kunnen worden hergebruikt, alsmede het ontwerpen van producten die gedemonteerd kunnen worden.
- De Provincie heeft een actief vestigingsbeleid voor innovatieve duurzame, circulaire bedrijven.
- De Provincie verhoogt het toezicht op duurzaamheids- en milieueisen.
- De Provincie stimuleert de oprichting van een grondstoffenbank met een grondstoffenmakelaarsfunctie, naar voorbeeld van het Madaster, platform fungeert als een publieke, online bibliotheek van materialen in de gebouwde omgeving met als doel afval elimineren.
- De Provincie verhoogt het toezicht op duurzaamheids- en milieueisen.
- De Provincie koopt circulair en duurzaam in.
- De Provincie dringt in overleggen met het rijk aan op differentiatie in Btw-tarieven: circulaire grondstoffen minder Btw-heffing, lineaire meer. Btw-heffing.

Actiepunt **Economie en arbeidsparticipatie**

- De Provincie bevordert leerwerkplekken voor jongeren en arbeidsplaatsen voor mensen met afstand tot de arbeidsmarkt.

Actiepunten Brightlands Campussen en innovatieve bedrijvigheid

- Verder uitdragen Triple Helix gedachte van de campussen.
- Focus op beroepen en opleidingen van de toekomst.
- Actief ondersteunen en binnenhalen van innovatieve bedrijven.
- Graetheide wordt groengebied met robuuste ecologische verbindingzone.

Actiepunt Regionale ontwikkeling

- De Provincie stimuleert de lokale economie in de kleine(re) kernen, bijvoorbeeld door aan te dringen op gemengde bestemmingsplannen.

ACTIEPUNTEN DUURZAAMHEID

Actiepunten Energietransitie

- De Provincie neemt de regisserende rol van de energietransitie op zich.
- In 2030 is de provinciale organisatie klimaatneutraal, in 2050 is de gehele provincie klimaatneutraal.
- In Limburg is geen plaats voor CO2-opslag dan wel kernenergie.

Actiepunten Mobiliteit

- De Provincie zet in op verbinding met het HSL-netwerk en verbetering van de regionale spoorlijnen.
- De Provincie stimuleert innovatieve mobiliteitsconcepten.
- Het uitvoeringsprogramma fiets wordt ook na 2019 voortgezet en er wordt budget voor vrijgemaakt.

Actiepunt Vliegverkeer boven Limburg en de luchthaven Maastricht Aachen Airport

- De activiteiten op MAA worden afgebouwd, vliegverkeer boven Limburg tegengegaan.

WAT VINDT GROENLINKS VAN

De provinciale financiën: wij zijn van mening dat wanneer het vastgestelde behaalde rendement van 0,85% over het provinciale budget is bereikt het extra rendement moet worden geherinvesteerd in de Limburgse samenleving. De Provincie is geen bank die geld oppot maar dient haar publieke taak zo ruim mogelijk uit te voeren.

De provinciale organisatie: volgens GroenLinks moet de Provincie de regisseursfunctie pakken op verschillende onderwerpen die provinciebreed van belang worden de komende tijd. Daarvoor is het belangrijk dat kennis en kunde op die speerpunten terreinen aanwezig is binnen de organisatie, zodat die ook ter beschikking kan worden gesteld aan de Limburgse gemeenten. GroenLinks wil zo min mogelijk flexcontracten en zo veel mogelijk diversiteit in het personeelsbestand van de provincie.

Handhaving: in Limburg zijn er twee Regionale Uitvoerings Diensten (RUD's). GroenLinks vindt dat die, gezien de taken die ze hebben op onder andere milieugebied, voldoende uitgerust moeten zijn voor de taken die ze uit moeten voeren. Indien nodig pleiten wij voor ruimere ondersteuning.

Euregio: door de ligging van Limburg is er van nature al veel contact met de ons omringende landen. GroenLinks is een groot voorstander van een verdere uitbouw van de euregionale samenwerking waarbij de landsgrenzen verder vervagen en minder belemmeringen opwerpen.